

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ
НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ
ИНСТИТУТ ИСТОРИИ

ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ
ԽՍՀՄ ԿԱԶՄԱՎՈՐՄԱՆ 100–ԱՄՅԱԿԸ.
1922–2022
13 դեկտեմբերի 2022 թ.

МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
100–ЛЕТ ОБРАЗОВАНИЯ СССР:
1922–2022
13 декабря 2022 г.

ԾՐԱԳԻՐ, ՍՊՐԱԿԱՆԱԿ
ПРОГРАММА

Հարգելի _____

Դուք հրավիրվում եք մասնակցելու
«ԽՍՀՄ կազմավորման 100-ամյակը.1922–2022»
միջազգային գիտաժողովին, որի բացումը տեղի կունենա
2022 թ. դեկտեմբերի 13-ին, ժամը 10:00-ին
ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճում
(Երևան, Մարշալ Բաղրամյան պող., 24, 2-րդ հարկ)

Уважаемый(ая) _____

Приглашаем Вас принять участие в международной
конференции: **«100-лет образования СССР:1922–2022»**,
открытие которой состоится 13 декабря 2022 г. в 10:00
в зале заседаний Президиума НАН РА
(Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24, 2-й этаж)

Մասնակիցների գրանցում՝ **9:30-10:00**

Գիտաժողովի հանդիսավոր բացում՝ **10:00-10:30**

Բացման խոսք՝

Աշուր Մելքոնյան

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի տնօրեն, ակադեմիկոս

Ռոջույնի խոսք՝

Աշուր Սաղյան

ՀՀ ԳԱԱ նախագահ, ակադեմիկոս

Յուրի Սուվարյան

ՀՀ ԳԱԱ հայագիտության և հասարակական գիտությունների բաժանմունքի ակադեմիկոս քարտուղար, ակադեմիկոս

Ելույթներ

ՊԼԵՆԱՐ ՆԻՍՏ

ՀՀ ԳԱԱ նախագահության նիստերի դահլիճ
(Մարշալ Բաղրամյան պող., 24, 2-րդ հարկ)
10:30–12:30

Նախագահող՝ **Աշոտ Մելքոնյան**

ԶԵԿՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

Աշոտ Մելքոնյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ,
պ.գ.դ., պրոֆ.

**Խորհրդային Հայաստանի կարգավիճակը ԽՍՀՄ
կազմում**

Ալեքսանդր Շուրին, Ռուսաստանի ԳԱ ընդհանուր
պատմության ինստիտուտ, պ.գ.դ., պրոֆ.

**ԽՍՀՄ կառուցվածքի ձևավորման պատմական
հանգամանքները**

Կարեն Խաչատրյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ,
պ.գ.դ., պրոֆ.

**«ԽՍՀՄ կազմավորումը և Հայաստանը: Գործընթացը:
Արդյունքներ (ԽՍՀՄ կազմավորման 100-ամյակին)»
գրքի ներկայացում**

Իգոր Կրյուչկով (պ.գ.դ., պրոֆ.), **Նապրայա Կրյուչկովա**
(պ.գ.թ., դոց.) ՌԴ Հյուսիսկովկասյան դաշնային
համալսարան (Ստավրոպոլ), **Ստավրոպոլի երկրամասի
աշխատանքային ռեսուրսների օգտագործումը ԽՍՀՄ
արևմտյան շրջանների և Հյուսիսային Կովկասի
հեղուկացման շրջանների վերականգնման համար
(1943–1945 թթ.)**

Կրասովիցկայա Տամարա, Ռուսաստանի ԳԱ
Ռուսաստանի պատմության ինստիտուտ, պ.գ.դ., պրոֆ.
Էթնիկ գործոնի դերը ԽՍՀՄ կազմավորման գործում

Ռաֆաիլ Զինուրով, Բաշկորտոստանի
Հանրապետությունում Ռուսաստանի ԳԱ
ներկայացուցչություն, ի.գ.դ., պրոֆ.
**Բաշկորտոստանի առաջին հանրապետությունը՝
Ռուսաստանում առաջին ինքնավարությունը,
ռուսական ֆեդերալիզմի հիմնադիրը
(իրադարձություններ և փաստեր)** (հեռավար)

Ալեքսանդր Բարանովսկի, Բելառուսի ԳԱԱ պատմության
ինստիտուտ, պ.գ.թ.
**ԽՍՀՄ արեղծումը որպես արևելաբելառուսական
դարածքների՝ Խորհրդային Բելառուսի հետ 1924 թ.
վերամիավորելու գործոններից մեկը** (հեռավար)

Անդրոն Եվսորայրով (Մոսկվա), Ռուս-հայկական
համալսարան, պ.գ.թ.
**Խորհրդային Հայաստանի ձեռքբերումները
սոցիալիստական ինդուստրիալիզմի շրջանում**

Քննարկում

Ճաշի ընդմիջում 13:00–14:00

ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ
(Մարշալ Բաղրամյան պող., 24/4, 1-ին հարկ)

14:00–15:30

Նախագահող՝ **Կարեն Խաչատրյան**

ԶԵԿՈՒՅՈՒՄՆԵՐ

Վահան Մելիքյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ,
պ.գ.դ., պրոֆ.

**Խորհրդային իշխանության այլընտրանքի հիմնահարցը
Անդրկովկասում (1917 թ. նոյեմբեր–1918 թ. ապրիլ)**

Վանիկ Վիրաբյան, Հայկական պետական
մանկավարժական համալսարան, պ.գ.դ., պրոֆ.

**Առաջին հանրապետությունից խորհրդային ընտրանքի
հարցի շուրջ**

Ավագ Հարությունյան, Հայաստանի ազգային արխիվ,
պ.գ.թ.

**Ալեքսանդր Մյասնիկյանի ավանդը Խորհրդային
Հայաստանի հիմնադրման գործում. հայացք հարյուր
տարի անց (քաղաքագիտական վերլուծություն)**

Արարատ Հակոբյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ,
պ.գ.դ., պրոֆ.

**ՀՄԽՀ 1920–1922 թթ. «անկախության» հարցը հայ
պարմագրության մեջ**

Ամսաթղթի Վիրաբյան, Հայկական պետական
մանկավարժական համալսարան, պ.գ.դ., պրոֆ.

**Դրվագներ Անդրկովկասի Խորհրդային
հանրապետությունների միավորման պարմությունից
(1921–1922 թթ.)**

Խաչատրուր Սյրեփանյան, Հայկական պետական մանկավարժական համալսարան, պ.գ.դ., պրոֆ.

Հայ հեղափոխական դաշնակցության դիրքորոշումը խորհրդային իշխանության հանդեպ 1921-1925 թթ. (ՀՅԴ Բուխարեսարի, Վիեննայի խորհրդածողովների և Փարիզի 10-րդ Հնդհանուր ժողովի որոշումների լույսի ներքո)

Քննարկում

ԵՐԿՐՈՐԳ ՆԻՍՏ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի գիտական կաբինետ
(Մարշալ Բաղրամյան պող., 24/4, 7-րդ հարկ)
14:00-15:30

Նախագահող՝ **Աննա Ասատրյան**

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Աննա Ասատրյան, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտ, արվեստագիտության դոկտոր, պրոֆ., ՀՀ արվեստի վաստակավոր գործիչ

Խորհրդային Հայաստանի երաժշտական մշակույթը

Դավիթ Գասպարյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, ր.գ.դ., պրոֆ.

Հայ գրականությունը Անդրդաշնության կազմում

Նաիրա Նալբանդյան, Տուրիզմի հայկական ինստիտուտ (Ռուսաստանի տուրիզմի միջազգային ակադեմիայի մասնաձյուղ)

Տուրիզմը Հայաստանում խորհրդային տարիներին և դրա կառավարման սոցիալ-հոգեբանական առանձնահատկությունները

Կարեն Բայյան, «Կ. Բայյանի ճարտարապետագեղարվեստական արհեստանոց» ՍՊԸ (Մոսկվա), ճարտ. թեկն., պրոֆ., Ճարտարապետության միջազգային ակադեմիայի թղթ.-անդամ

Խորհրդային Հայաստանի ճարտարապետությունը

Գուրգեն Վարդանյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, պ.գ.թ.

Կրթությունը Խորհրդային Հայաստանում (հանրագումար և պարբերացում)

Արթուր Ավագյան, ՀՀ ԳԱԱ արվեստի ինստիտուտ, արվեստագիտ. թեկն.

Խորհրդային Հայաստանի կերպարվեստը

Քննարկում

Սուրճի ընդմիջում 15:30–15:45

ԵՐՐՈՐԿ ՆԻՍՏ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի գիտական կաբինետ
(Մարշալ Բաղրամյան պող., 24/4, 7-րդ հարկ)

15:45–17:30

Նախագահող՝ Լիլիթ Զաքարյան

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Լիլիթ Զաքարյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, պ.գ.թ., դոց.

«Պերական ֆեմինիզմի» քաղաքականությունը Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատումից հետո

Համո Սուրիասյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, պ.գ.թ., դոց.

Հովհաննես Քաջագնունու «Բաց նամակ արքայասահմանի հայերին» անարիպ աշխատության աղբյուրագիտական նշանակությունը

Արմեն Բադալյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, պ.գ.թ.

ՀԿ(ք)Կ Կենտրոնի նախագահության և քարտուղարության որոշումները ԱՄԴԽՀ և ԽՍՀՄ սրբեղծման մասին (1921–1922 թթ.)

Հայկ Մելիք–Աղամյան, ՀՀ ԳԱԱ երկրաբանության ինստիտուտ, Ե.գ.թ.

Հայկական գիտալեզվաբանական մտքի ներդրումը Խորհրդային Ադրբեջանի նավթարդյունաբերության կայացման գործում (1920–ական թթ.)

Սուրեն Ավերիսյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, պ.գ.թ., դոց.

ՀՄԽՀ իշխանությունների և Ամերկոմի փոխհարաբերությունները 1920–ական թվականներին

Սրբեփան Ղարիբջանյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, պ.գ.թ.

ԽՍՀՄ գիտությունների ակադեմիայի դերը Հայաստանում գիտության ձևավորման և զարգացման գործում (1920–1930 թթ.)

Կարինե Շահիդանովա, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ, պ.գ.թ., դոց.

Ա.Ն. Կոսիգինի փնտրական քարտեզագրումները և դրանց իրականացումը Հայաստանում

Քննարկում

ՉՈՐՐՈՐԳ ԵՒՍՏ

ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտի նիստերի դահլիճ
(Մարշալ Բաղրամյան պող., 24/4, 1-ին հարկ)

15:45-17:30

Նախագահող՝ **Էդիկ Մինասյան**

ՋԵԿՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Սյրեփան Սյրեփանյանց, Մոսկվայի պետհամալսարանի
Երևանի մասնաձյուղ, պ.գ.դ., դոց.

**Հայկական գիտաարդյունաբերական ներուժի
հզորացումը ԽՍՀՄ փարիներին**

Քրիստինե Մելքոնյան, ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության
ինստիտուտ, պ.գ.թ., դոց.

Հայկական հարցը 1970-ական թթ.

**խորհրդայնության հարաբերությունների լույսի
ներքո**

Գագիկ Ժամհարյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ,
պ.գ.թ.

**«Խորհրդային» և «ազգային» միջև: Կիրովական
քաղաքի բնակիչների հայրենասիրական**

**մրաձողության որոշ առանձնահատկությունները 1960-
1970-ական թթ. (ըստ բանավոր պատմության
նյութերի)**

Հովհաննես Ալեքսանյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության
ինստիտուտ, պ.գ.թ., դոց.

**ԽՍՀՄ-ում հայ բնակչության թվաքանակի աճի
դինամիկան**

***Ռուբեն Ազիզբեկյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության ինստիտուտ,
պ.գ.թ., դոց.***

Վերակառուցման քաղաքականությունը

***Գայանե Մախմուրյան, ՀՀ ԳԱԱ պատմության
ինստիտուտ, պ.գ.դ.***

***ԽՍՀՄ փարրայուծման գնահատականն ու
լուսաբանումը ԱՄՆ, Միացյալ Թագավորության և
Ֆրանսիայի XXI դարի պատմաբանների
աշխատություններում***

***Էդիկ Մինասյան, Երևանի պետական համալսարան,
պ.գ.դ., պրոֆ.***

***ԽՍՀՄ կազմալուծման և Հայաստանի անկախացման
գործընթացները 1990-1991 թթ.***

Քննարկում և գիրաժողովի արդյունքների ամփոփում

Регистрация участников: **9:30–10:00**

Торжественное открытие конференции: **10:00–10:30**

Вступительное слово

Ашот Мелконян

Директор Института истории НАН РА, академик

Приветственное слово

Ашот Сагиян

Президент НАН РА, академик

Юрий Суварян

Академик–секретарь Отделения арменоведения и общественных наук НАН РА, академик

Выступления

ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ

зал заседаний Президиума НАН РА
(Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24, 2-й этаж)

10:30–12:30

Председательствующий: **Ашот Мелконян**

ДОКЛАДЫ

Ашот Мелконян, Институт истории НАН РА, д.и.н., проф.
Статус Советской Армении в составе СССР

Александр Шубин, Институт всеобщей истории РАН, д.и.н., проф.

**Исторические обстоятельства формирования
конструкции СССР**

Карен Хачатрян, Институт истории НАН РА, д.и.н., проф.
**Презентация книги «Образование СССР и Армения.
Процесс. Итоги (к 100-летию образования СССР)»**

Игорь Крючков (д.и.н., проф.), **Наталя Крючкова** (к.и.н., доц.) Северо-Кавказский федеральный университет РФ (Ставрополь)

Использование трудовых ресурсов Ставропольского края для восстановления западных регионов СССР и постдепортированных районов Северного Кавказа (1943–1945 гг.)

Тамара Красовицкая, Институт Российской истории РАН, д.и.н., проф.

Роль этнического фактора в образовании СССР

Рафаил Зинуров, Представительство «ФГБУ РАН» на территории Республики Башкортостан, д.ю.н., проф.
Первая Республика Башкортостан – первая автономия в России, основоположник российского федерализма (события и факты)

Александр Барановский, Институт истории НАН Беларуси, к.и.н.

Создание СССР как один из факторов воссоединения восточнобелорусских территорий с Советской Беларусью в 1924 г.

Антон Евстратов (Москва), Российско-армянский университет, к.и.н.

Достижения Советской Армении в период социалистической индустриализации

Дискуссия

Перерыв на обед 13:00–14:00

ПЕРВАЯ СЕССИЯ

Зал заседаний Института истории НАН РА
(Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24/4, 1-й этаж)

14:00–15:30

Председательствующий: **Карен Хачатрян**

ДОКЛАДЫ

Ваган Меликян, Институт истории НАН РА, д.и.н., проф.
*Проблема альтернативы советской власти в
Закавказье (ноябрь 1917 г. – апрель 1918 г.)*

Ваник Вирабян, Армянский государственный
педагогический университет, д.и.н., проф.
К вопросу о советском выборе Первой республики

Аваг Арутюнян, Национальный архив Армении, к.и.н.
*Вклад Александра Мясникяна в становлении
Советской Армении: взгляд через сто лет
(политологический анализ)*

Арарат Акопян, Институт истории НАН РА, д.и.н., проф.
*Вопрос «независимости» ССРА в 1920–1922 гг. в
армянской историографии*

Аматуни Вирабян, Армянский государственный
педагогический университет, д.и.н., проф.
*Эпизоды из истории объединения закавказских
Советских республик (1921–1922 гг.)*

Хачатур Степанян, Армянский государственный педагогический университет, д.и.н., проф.

Позиция армянской революционной федерации Дашнакцутюн по отношению к советской власти в 1921–1925 гг. (В свете конференций АРФД в Бухаресте и Вене и решений 10–го Общего собрания в Париже)

Дискуссия

ВТОРАЯ СЕССИЯ

Научный кабинет Института истории НАН РА
(Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24/4, 7–й этаж)

14:00–15:30

Председательствующая: **Анна Асатрян**

ДОКЛАДЫ

Анна Асатрян, Институт искусств НАН РА, доктор искусствоведения, проф., заслуженный деятель искусств РА
Музыкальная культура Советской Армении

Давид Гаспарян, Институт истории НАН РА, д.ф.н., проф.
Армянская литература в период Закавказья

Наира Налбандян, Армянский институт туризма (филиал Российской международной академии туризма)
Туризм в Армении в советское время и социально-психологические особенности его управления

Карен Балян, ООО «Архитектурно-художественная мастерская К. Баляна» (Москва), канд. архитек., проф., член Международной академии архитектуры
Архитектура Советской Армении

Гурген Варданян, Институт истории НАН РА, к.и.н.
Образование в Советской Армении (периодизация и итоги)

Артур Авагян, Институт искусств НАН РА, канд.
искусствоведения
Изобразительное искусство Советской Армении

Дискуссия

Перерыв на кофе 15:30–15:45

ТРЕТЬЯ СЕССИЯ

Научный кабинет Института истории НАН РА
(Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24/4, 7-й этаж)

15:45–17:30

Председательствующая: **Лилит Закарян**

ДОКЛАДЫ

Лилит Закарян, Институт истории НАН РА, к.и.н., доц.
**Политика «государственного феминизма» после
установления советской власти в Армении**

Амо Сукиасян, Институт истории НАН РА, к.и.н., доц.
**Источниковедческое значение неизданного труда
Ованеса Каджазнуни «Открытое письмо зарубежным
армянам»**

Армен Бадалян, Институт истории НАН РА, к.и.н.
**Постановления Президиума и Секретариата ЦК КП(б)А
об образовании ЗСФСР и СССР (1921–1922 гг.)**

Гайк Мелик-Адамян, Институт геологии НАН РА, к.г.н.
Вклад армянской научно-технической мысли в становление нефтяной промышленности Советского Азербайджана (1920-е годы)

Сурен Аветисян, Институт истории НАН РА, к.и.н, доц.
Взаимоотношения властей ССР Армении и Амеркома в 1920-е годы

Степан Гарибджанян, Институт истории НАН РА, к.и.н.
Роль Академии наук СССР в становлении и развитии науки в Армении (1920-1930-е гг.)

Шагиданова Карине, Институт истории НАН РА, к.и.н., доц.
Экономические реформы А.Н. Косыгина и их реализация в Армении

Дискуссия

ЧЕТВЕРТАЯ СЕССИЯ

Зал заседаний Института истории НАН РА
(Ереван, пр. Маршала Баграмяна, 24/4, 1-й этаж)

15:45-17:30

Председательствующий: **Эдик Минасян**

ДОКЛАДЫ

Степан Степаняни, Филиал МГУ в Ереване, д.и.н., доц.
Укрепление армянского научно-промышленного потенциала в годы СССР

Кристине Мелконян, Институт востоковедения НАН РА,
к.и.н., доц.

***Армянский вопрос в свете советско-турецких
отношений 1970-х гг.***

Гагик Жамгарян, Институт истории НАН РА, к.и.н.
***Между «советским» и «национальным»: Некоторые
особенности патриотического мышления жителей
города Кировакан в 1960-1970-х годах (по материалам
устной истории)***

Ованес Алексанян, Институт истории НАН РА, к.и.н, доц.
***Динамика численного роста армянского населения в
СССР***

Рубен Азизбекян, Институт истории НАН РА, к.и.н, доц.
Политика «Перестройки»

Гаянэ Махмурян, Институт истории НАН РА, д.и.н.
***Освещение и оценка причин распада СССР в трудах
историков США, Объединного Королевства и Франции
XXI века***

Эдик Минасян, Ереванский государственный университет,
д.и.н., проф.
***Процесс распада СССР и независимости Армении в
1990-1991 гг.***

Дискуссия и подведение итогов конференции

